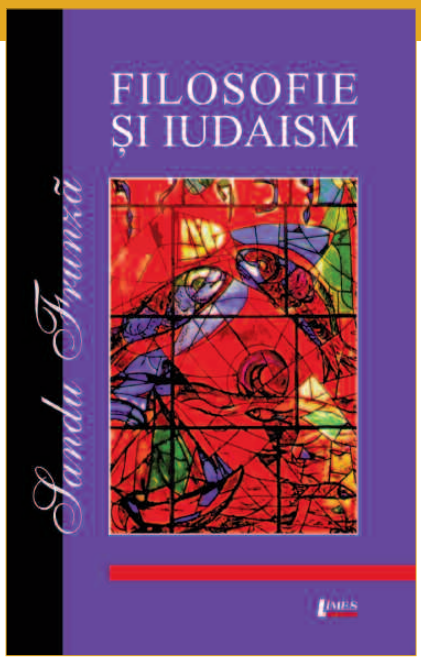
LUCIAN-ZEEV HERŞCOVICI

Sandu Frunză Filosofie şi Iudaism / Philosophy and Judaism, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2006

Lucian-Zeev Herşcovici,
Central University Library, Jerusalem
Email: lucianh@savion.huji.ac.il

Key words:
Jewish philosophy, Jewish tradition, Athens, Jerusalem, Philo, Maimonides, Sandu Frunza

Recent am primit o carte nouă: "Filosofie şi Iudaism. Un răspuns la întrebarea: ce este filosofia evreiască?". Autorul cărţii este doctorul în filosofie Sandu Frunză, conferenţiar la Catedra de Filosofie Sistematică din cadrul Universităţii "Babeş-Bolyai" din Cluj. Cartea a apărut în anul 2006 la editura academică Limes, care a publicat studii de istorie şi filosofie iudaică şi în trecut. Printre lucrările precedente ale autorului menţionăm şi o altă carte, "Iubirea şi Transcendenţa", apărută în anul 1999, care tratează problema experienţei religioase în iudaism şi în creştinismul ortodox, în mod comparativ. Doctorul Sandu Frunză este unul dintre analiştii contemporani importanţi ai filosofiei iudaismului. Printre instituţiile academice în care a studiat se numără şi Universitatea Ebraică din Ierusalim, unde am avut plăcerea de a-l cunoaşte personal. În acea perioadă se arăta interesat în a cunoaşte şi a cerceta filosofia şi teologia iudaică şi pe cea românească, creştin-ortodoxă, în mod comparativ, vorbind cu veneraţie despre savantul teolog Dumitru Stăniloae, asupra căruia a publicat o carte ulterior. Sandu Frunză a studiat lucrările profesorului Moshe Idel de la Universitatea Ebraică din Ierusalim originar din România, devenind elevul acestuia şi fiind influenţat de tezele sale.

În lucrarea de faţă, doctorul Frunză caută să dea un răspuns original la întrebarea dacă există o filosofie evreiască. El foloseşte în acest sens un limbaj simbolic, evidenţiat şi de profesorul Moshe Idel într-o analiză a lucrării. Este vorba de relaţiile dintre cele două centre cognitive care domină toată istoria gîndirii evreieşti: Atena, ca metaforă a unei atitudini reflexive – şi Ierusalimul, ca metaforă a tradiţiei.

Autorul analizează filosofia evreiască antică şi modernă. El pune întrebarea asupra a ceea ce reprezintă "filosofia evreiască": simpla origine evreiască a filosofului şi relaţia lui cu comunitatea sa de origine, sau prezentarea apologetico-filosofică a tradiţiei iudaice? După părerea autorului, "filosofia evreiască presupune, drept conduită generală, o raportare reciprocă cu demnitate a locuitorilor din cele două cetăţi", respectiv Atena şi Ierusalimul. El adaugă că "forţa integratoare a tradiţiei este cea care asigură această situaţie de echilibru. Ea este potenţată de forţa integratoare a gîndirii mistice".

Dar ce este iudaic în filosofia evreiască modernă? Răspunsul lui Sandu Frunză este

că "filosofii evrei moderni sunt locuitori ai Atenei care trăiesc ca pe o lumină interioară nostalgia Ierusalimului şi utilizează această nostalgie ca pe un element ce fecundează creaţia lor filosofică". Autorul se străduieşte să reunească teze filosofice evreieşti contemporane, respectiv pe cea a lui Abraham Joshua Heschel ("ce presupune o situare clară a filosofiei evreieşti între Ierusalim şi Atena") şi cea a lui Colette Sirat ("care se axează pe căile specifice de întîlnire între Ierusalim şi Atena"). Autorul analizează şi alte teze ale filosofiei iudaice. Premisa de la care pleacă este diferenţa iniţială dintre tradiţia iudaică (numită aici "Ierusalim") şi filosofia greacă (numită aici "Atena"). Aceste două denumiri sunt împrumutate de la filosoful evreu Leo Strauss. Calea spre filosofia iudaică ar fi: de la Ierusalim la Atena şi de la Atena înapoi la Ierusalim. Deci: de la tradiţia iudaică spre filosofia greacă şi de acolo înapoi spre cultura iudaică, după reunirea între cele două elemente cultural-religioase. Acest fenomen a avut loc în epoca elenistică.

Pentru reconstituirea acestui tablou, autorul consacră analize amănunţite tezelor filosofice ale lui Philo şi ale lui Maimonide. Pentru analiza filosofiei lui Philo (care a influenţat filosofia creştină medievală, deşi a fost trecută cu vederea de către evrei), autorul se referă la comentarii biblice existente în opera acestuia. De exemplu, "pentru a arăta situarea filosofiei faţă de Scriptură", Philo foloseşte simbolul oferit de cadrul biblic în care Sara, soţia lui Abraham, îi dă acestuia pe Hagar, sclava ei, pentru a-i fi soţie credincioasă. "Acest simbolism este unul al dreptei slujiri şi al dreptei făptuiri. El aruncă o nouă lumină asupra modului în care trebuie să înţelegem raporturile religiei cu filosofia şi ale acesteia cu înţelepciunea. Aşa cum religia este o treaptă spre un înţeles mai profund al filosofiei, la rîndul său filosofia este o treaptă spre atingerea înţelepciunii".

Alt exemplu interesant citat de Philo şi preluat de Sandu Frunză se referă la relaţia între Moshe Rabeinu (=profetul Moise) şi Betzalel ben Ury. "Moise construieşte arhetipurile ca un expert, iar Betzalel execută doar copiile lor... Spre deosebire de filosof, care are acces doar la o cunoaştere cauzală, care percepe realitatea ultimă doar prin perdeaua de umbră care îl desparte de aceasta, Moise are de la însuşi Dumnezeu cuvîntul, adevărul şi lumina ce vindecă boala cea grea a sufletului care este patima de orice fel". Înţelepciunea înglobează filosofia şi tradiţia.

Autorul analizează şi filosofia lui Maimonide (=Rambam), pe care o vede ca pe un "demers raţional şi instrument mistic de cunoaştere". Maimonide este influenţat şi de filosofia islamică. "Această dublă sursă de autoritate stă la baza unui alt aspect important în înţelegerea filosofiei evreieşti: întîlnirea dintre filosofie, mistică şi tradiţia iudaică", afirmă autorul. Sandu Frunză aduce în discuţie şi disputa asupra tezelor lui Maimonide din lucrarea sa "Moreh nevukhim" (autorul traduce acest titlu cu expresia "Ghidul ratăciţilor", deşi nu neagă şi alte posibilităţi de traducere).

Ajunşi aici nu putem face altceva decît să recomandăm cartea doctorului Sandu Frunză ca pe o carte care trebuie citită cu atenţie.